

ומפרשינן: החווא קרא "מיין ושכר יזיר", מיבעי ליה, אותו מקרא נצרך לרבי שמעון כדי ללמד:

לאסור על הנזיר אף יין מצוה [יין שמצוה לשתות] ביין הרשות!

ופרכינן: וכי מאי היא "יין מצוה", הרי ודאי יין דקידושא ואבדלתא [יין של קידוש ושל הבדלה]?!?

והרי אי אפשר שבא הכתוב לאסור יין זה, א-ד שהרי —

וכי⁽¹⁾ מושבע ועומד עליו, על יין של קידוש והבדלה לשתותו, מהר פניו הוא, עד שתאמר אין נזירות חלה עליו!?

כי אמנם יש מצוה מן התורה לקדש את השבת בכניסתה ובצאתה בדברים של שבח וקידוש,⁽²⁾ אבל מן התורה אינו צריך לקדש או להבדיל על היין, אלא רק חכמים תיקנו שיהיה הקידוש או ההבדלה על היין.

ונמצא, שאין מצוה מן התורה ביין, ואיך נאמר שאת שתית היין הזה בא הכתוב לאסור?⁽³⁾

ומבאר הגמרא: מאי טעמא דרבי שמעון הסובר שאינו נעשה נזיר כשאסר על עצמו דבר אחד בלבד?⁽¹⁴⁾

משום דאמר קרא [שאמר הכתוב] "מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג", ולכן אמר הכתוב "מכל", כדי ללמד: עד שיזיר מכל אשר יעשה מגפן היין; והיות וגילה הכתוב ביוצא מן הגפן שהוא צריך לפרט את הכל, הוא הדין שצריך לפרט גם איסורי תגלחת וטומאה.

ומפרשינן: ורבנן — החולקים על רבי שמעון — מאי טעמייהו!?

משום דאמר קרא [אמר הכתוב]: "מיין ושכר יזיר", והלא כבר נאמר "מכל אשר יעשה מגפן היין" ובכלל זה יין ושכר, אלא ללמדנו שאפילו לא נזר אלא מיין או שכר ולא נזר משאר יוצא מן הגפן, אפילו הכי הוא נזיר לכל, ואפילו כשהוא בא לפרש, אינו צריך לפרש את הכל.⁽¹⁵⁾

ותמהינן: ורבי שמעון נמי, הכתיב "מיין ושכר יזיר", ומה כתוב זה בא ללמד לדעתו!?

לטומאה, כיון דאשכחן נזירות בלא איסור טומאה, כמו בנזירות שמשון, אם כן מנא לן דקבלת יין הוי קבלה גם לטומאה.

1. התוספות אינם גורסים "הרי", והוא מוכרח לפי פירושם בסוגיא. וראה במאירי ובשיטה מקובצת.

2. א. ואף שבפסחים קז א דרשו: "זכרהו על היין", אין זה אלא אסמכתא בעלמא, תוספות.

3. ביאור קושיית הגמרא בהרחבה:

בביאור שיטת חכמים; וראה עוד ב"אבי עזרי" [הלכות נזירות ז יא, ד"ה ונראה, הובא בהערה לעיל], מה שכתב בביאור יסוד מחלוקתם של רבנן ורבי שמעון.

14. העירו אחרונים, לפי המבואר בנדרים ד א, שדברי חכמים חידוש הוא [וכמבואר לעיל בהערה], אם כן מה שייך לשאול "מאי טעמא" דרבי שמעון!?

15. כתב הקרן אורה: וקצת יש לדקדק, מנא לן מקרא ד"מיין ושכר יזיר", למילף דהוי נזיר גם

ומפרשינן: **אלא**, יין מצוה שבא הכתוב לאסור על הנזיר, הוא **כי הא** [כגון מה] **דאמר רבא**:

מי שאמר "שבועה שאשתה יין", וחזר ואמר "הריני נזיר" — **אתיא נזירות, וחיילא על שבועה**.

גירסא א — שלא כפי שנתבאר בפנים, והיא גירסת המפרש ועוד ראשונים ראה ברא"ש ובמאירי — וביאורה: הרי מושבע ועומד עליו מהר סיני!?

כי קיימא לן שאדם הנשבע לבטל את המצוה, אין שבועתו חלה [כמבואר בנדרים טז], ש"אין נשבעין לעבור על המצוות". ומסתבר לגמרא שהוא הדין שאינו יכול לקבל נזירות לעבור על המצוות. ולכן מקשה הגמרא: איך אפשר שיהא הנזיר אסור ביין של מצוה? והרי מחוייב הוא בה, ואינו יכול לבטלה על ידי קבלתו.

והוסיפו הראשונים, שהנזירות, יש לדמותה לשבועה, שאינה חלה לבטל את המצוה, ולא לנדרים שהם כו חלים לבטל את המצוה, משום שבנדר אוסר הוא את החפצא עליו, ו"אין מאכילין לאדם דבר האסור לו", כמבואר בנדרים טז ב ובר"ן שם, מה שאין כן בשבועה, כיון שאוסר הוא את עצמו, וגם הוא זה שנתחייב מסיני לקיים את המצוות, לכן אין השבועה חלה, וכמבואר כל זה שם. ואף הנזירות, שאינה איסור על החפצא אלא הוא אוסר את עצמו, הרי היא דומה לשבועה.

והתוספות והמאירי הקשו כמה קושיות על פירוש זה, ראה בדבריהם ובדברי הרא"ש.

גירסא ב, שנתבארה בפנים, היא גירסת התוספות הרא"ש והמאירי — וביאורה: וכי הוא "מושבע ועומד מהר סיני"?!?

וקושיית הגמרא היא, מאחר שאינו מושבע ועומד מהר סיני על שתיות יין של קידוש והבדלה, אם כן הרי פשיטא שחלה הנזירות, ואסור הוא לשתות יין מצוה, ולמה לי קרא?! ואף לפי גירסא זו, משמע מדברי הגמרא, כי אילו אכן היה מושבע ועומד עליו מהר סיני,

צריכים היינו לחידוש הכתוב שהוא נאסר בה, ובהכרח [וכן היא משמעות לשון הגמרא, וכמו שמצאנו בנדרים ח א "והלא מושבע ועומד מהר סיני הוא", והכוונה היא שאין שבועה חלה על מצוה, ראה שם] שהוא מאותו טעם שכתבו הראשונים האחרים, שהוא כמו מי שנשבע לבטל את המצוה, ואם לא שחידשה תורה שהיא חלה לבטל את המצוה, אכן לא היתה חלה הנזירות לבטלה.

ב. מסוגיא זו — הן בקושיית הגמרא והן בתירוצה — מוכח לכאורה, שהנשבע לבטל את המצוה אין שבועתו חלה, אף כשהוא כולל בשבועתו דברים שאינו מצווה עליהם, וכגון הנשבע שלא לאכול מצה בליל פסח ובכל השנה. ולדעת הירושלמי שבועה זו חלה, [ודנו בדין זה הראשונים בפרק ג' משבועות]. שהרי הנזיר נאסר גם בשאר דברים שאינו מצווה עליהם, ומכל מקום אין נזירותו חלה לבטל את המצוה, ראה בזה במאירי כאן, וב"מנחת חינוך" [שסח טו ד"ה לעיל], ובחידושי רבי מאיר שמחה.

ג. מסוגיא זו נראה לכאורה שלא כמהרי"ט [הובא בהערה בתחלת סוגיא זו] בגדר קבלת נזירות, שהוא מקדש את עצמו ונאסר על ידי התורה; שהרי עצם קבלת קדושת הנזירות אינה ביטול מצוה, ואילו האיסורים המבטלים את המצוה, הרי לא הוא אסרם אלא התורה היא שאסרתו, ואין זה דומה כלל לנשבע לבטל את המצוה. ראה בזה בחידושי רבי שמואל נדרים סימן ו'.

ואולם לפי מה שכתב ב"אבי עזרי" [נזירות ז יא, ד"ה ונראה], שלחכמים "שם הנזירות" הוא האוסר, ואילו לרבי שמעון הוא נאסר על ידי

בא חיוב הנהגת הנזירות, שאוסרו בשתיית יין, ומבטל את החיוב שנתחייב לשותות יין בגלל השבועה.

ויין זה הוא "יין מצוה", ובא הכתוב "מיין ושכר יזיר", לרבות את היין הזה, שיהיה גם הוא אסור לנזיר. (4)

ומקשינן: **ורבנן נמי**, שלמדו מן המקרא "מיין ושכר יזיר", שהנודר באחד מאיסורי נזיר נאסר בכולן — **הא מיבעי ליה**, הרי יש צורך בפסוק הזה כדי **לאסור יין מצוה כיון הרשות**. ואם כן, כיצד הם דרשו ממנו שאם נדר באחד מאיסורי נזיר הוא נעשה נזיר בכל!?

ומשנינן: אף על פי שהכתוב בא ללמד על יין מצוה, בכל זאת, יש ללמוד ממנו גם שהנודר באחד מאיסורי נזיר הרי הוא נאסר בכולם,

כי **אם כן**, אם תאמר שלא בא הכתוב אלא ללמד דין אחד בלבד, **לימא קרא** [יאמר הכתוב] רק "מיין יזיר" —

מאי, מהו שהוסיף ואמר הכתוב **ושכר** [והכונה לשכר הנעשה מן היין]?

אלא **שמעת מינה** מכפל לשון הכתוב "יין ושכר", **תרתוי**, את שתי ההלכות:

א. לאסור יין מצוה כיון הרשות.

ב. הנודר מאחד מאיסורי נזיר, נאסר בכולם.

ועתה דנה הגמרא בדברי רבי שמעון:

ורבי שמעון, שאינו דורש ממקרא זה לרבות גם את הנודר מאחד מאיסורי נזיר שהוא אסור בכולם — אמר לך:

היינו טעמא דכתב, לפיכך ייתר הכתוב בלשונו ואמר "שכר", כדי **לאלופי** ללמד בגזירה שוה "שכר שכר" מנזיר למי שבא אל המקדש כשהוא שתוי —

דכתיב: "יין ושכר אל תשת אתה [אהרן] **ובנך אתך** בבואכם אל אוהל מועד ולא תמותו". והעובר על כך, חייב מיתה בידי שמים ומלקות. ומהגזירה שווה זו אנו למדים:

מה גבי נזיר, רק יין הוא דליתפר [יין הוא שנאסר], **אבל שאר משקין המשתכרין** [המשכרים] **לא** נאסרו לנזיר. (5)

אף גבי שתויי יין הנכנסים למקדש, שנאמר גם בו "שכר" — **נמי**, אין חייבים אלא אם שתו יין או שכר הנעשה מן היין.

ב. **התוספות** הקשו מגמרא זו על הפירוש הראשון שנתבאר לעיל, שהרי לדבריהם מה הועילה הגמרא בתירוצה, כי "מכל מקום תקשי לו, הרי מושבע ועומד מהר סיני, כלומר, דאין מושבע ועומד גדול מזה".

וראה מה שכתבו בזה המפרש והרא"ש.

5. שהרי כל הפרשה אינה מדברת אלא ביוצא מן הגפן, באר משה.

קבלת איסורי הנזיר בלבד, ניחא היטב, שהרי סוגייתנו לרבי שמעון היא.

4. א. כלומר: אם לא שחידשה תורה שהוא אסור אף ביין מצוה, היה מותר ביין מצוה, משום שזה הוא כנשבע לבטל את המצוה, שאין שבועתו חלה. וכבר נזכר לעיל בהערה מה שהעירו המפרשים, דזה הוא כמי שנשבע לבטל את המצוה בכולל.

אכילת נבילה, וכשמגיע יום הכיפורים היא נאסרת באכילה משום יום הכפורים. אך האיסור השני "כולל" את כל המאכלים, גם מאכלים כשרים.

האומרים שחל איסור יום הכיפורים על איסור הנבילה, טעמם הוא, משום שיש לומר: כיון שהאיסור השני חל עתה על שאר הדברים, הרי הוא חל גם על הנבילה שנאסרה קודם לכן, כי לא נאמר הכלל שאין איסור חל על איסור אלא במקום שאין האיסור השני יכול לחול, כלל.

ועתה, שבה הגמרא לבאר את שיטתו של רבי שמעון ביתור הכתוב "מיינן ושכר יזיר", באופן אחר –

איבעית אימא, אם תרצה, יכול עתה לבאר כך:

לא בא הכתוב לרבות יין מצוה, וכגון שנשבע לשתות יין, וכפי שביארה הגמרא לעיל. היות ולפי ביאור זה, הוצרכנו לכל מה שאמרה הגמרא לעיל בשיטת רבי שמעון וחכמים, שרבנן החולקים, גם הם דורשים את הפסוק הזה מיתור הלשון של "יין ושכר".

אלא, הלימוד מהיתור של "מיינן ושכר יזיר" הוא רק לדעת רבי שמעון, שהוצרך לריבוי זה. אבל לדעת חכמים, פסוק זה אינו מיותר להם, ואין הם צריכים ללמוד את דינו של רבי שמעון מיתור זה.

כי רק רבי שמעון, לשיטתו, סובר שמיותר הכתוב "מיינן ושכר יזיר", שהרי אין הוא

כי רק שתוי יין, הוא דליתמר, הוא הנאסר מלבוא אל המקדש.

אבל מי שהיה שכור משאר משקין המשתכרין – לא נאסר.

ודרשה זו היא **לאפוקי** [להוציא] **מדרכי יהודה**, המחייב מלקות אף שכור משאר דברים המשתכרין הנכנס למקדש.⁶

וכדתניא בבבלי: **רבי יהודה אומר**: כהן שאכל נבילה תאנה "קעילית" [הנקראת כך על שם מקומה], שאכילתה משכרת –

ושתה [או ששתה] **דבש וחלב**, שגם שתייתם משכרת –

ונכנס למקדש בשכרותו, **חייב** מלקות.

א. קיימא לן ש"אין איסור חל על איסור".

כלומר, כל דבר שנאסר על האדם, ושוב נתחדש איסור אחר, האוסר את מה שכבר נאסר, אין האיסור השני חל. ואין עונשין את העובר על האיסור השני, אלא רק מענישים אותו בעונש המגיע לו על האיסור שחל ראשון.

ב. ונחלקו תנאים באופן שהאיסור השני הוא "איסור כולל", שנכללים בו דברים שלא נאסרו באיסור הראשון, האם חל אז גם האיסור השני, ויתחייב משום שני האיסורים, או שגם באיסור כולל אמרינן אין איסור חל על איסור.

כגון, נבילה, שתחילה חל עליה איסור

6. א. אבל מיתה בידי שמים, אפילו רבי יהודה לא מחייב, וכמבואר בכריתות יג ב, רבי יהודה

מהכתוב "מכל אשר יעשה מגפן היין", שאינו נזיר עד שיזיר מכולם:

ולרבנן נמו, והכתיב "מכל אשר יעשה מגפן היין", ויש לנו ללמוד מן המקרא הזה שאין נזיר אלא הנודר מכולם, וכדעת רבי שמעון? ומפרשינן: אמרי לך רבנן, התם שאמר הכתוב "מכל" אשר יעשה מגפן היין —

לימוד הכתוב על כל איפורי נזיר — כגון ענבים לחים ויבשים חרצנים וזגין⁽¹¹⁾ —

רבי שמעון אומר: האוכל נבילה ביום הכפורים פטור משום יום הכפורים, כיון שאין איסור יום הכיפורים חל על איסור נבילה שקדם לו.

הרי שאין חל איסור יום הכפורים על נבילה, על אף שהוא "כולל" גם שאר אוכלים שעדיין לא נאסרו.⁽¹⁰⁾

וכאן שבה הגמרא לבאר את דעת חכמים, הסוברים שהנודר באחד מאיסורי נזיר אסור בכולם, ואינם דורשים כרבי שמעון שלמד

בשאלה העקרונית האם יש בנבילה גם איסור ש"אינו זבוח".

11. א. על פי תוספות בריש פרק שלשה מינין. והנה לשון הכתוב הוא: מיין ושכר יזיר, חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה, וכל משרת ענבים לא ישתה וענבים לחים ויבשים לא יאכל; מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל.

ובפשוטו נראה, שלא הוצרכנו ללמוד אלא שאותם איסורי אכילה מן הגפן שהוזכרו בכתוב, הרי הם מצטרפים זה עם זה. אבל מה שלא פירט בכתוב [כגון ענבים קטנים וגדולים, וכיוצא בזה], ודאי שהוא מצטרף.

ואולם לשון הרמב"ם [נזירות ג] הוא: כל איסורי גפן מצטרפין זה עם זה. כיצד? הרי שצירף ענבים לחים עם יבשים או עם בוסר וחרצין וזג, ואכל מן התערובת כזית, לוקה.

ב. ברמב"ם שם משמע בהדיא, שאיסורי אכילה ושתייה אינם מצטרפים. ובפשוטו, זה משום שלדעת הרמב"ם שיעור אכילה בכזית ושיעור שתייה ברביעית, ולכן אין מצטרפין, כי כל שאין שיעוריהן שוין אין מצטרפין זה עם זה. אבל לדעת הסוברים שהן זה והן זה בכזית או ברביעית, ראה בתוספות לח ב, אם כן הוא הדין

10. בפשוטו לא אמר רבי שמעון שהוא פטור משום יום הכפורים, אלא אם כן כבר היתה נבילה קודם יום הכפורים; אבל אם נתנבלה הבהמה ביום הכפורים, חל עליה איסור יום הכפורים, שהרי לא קדם לו איסור אחר. ואפילו אם תמצוי לומר שבכניסת היום לא חל עליה איסור יום הכפורים כיון שהיה בה איסור אבר מן החי [לדעת הסובר שאף קודם שפירש האבר מן הבהמה יש בו איסור אבר מן החי], הרי בשעה שנתנבלה פקע ממנה איסור זה, וחלו עליה בבת אחת איסור נבילה ויום הכפורים, שאף רבי שמעון מודה בשני איסורים הבאים בבת אחת שהם חלים.

ואולם נחלקו בדבר הראשונים, ומשום שאף כי איסור אבר מן החי פקע ממנה כשנתנבלה, מכל מקום יש לדון שכבר היתה אסורה באיסור עשה משום שהיא אינה זבוחה [שכך אמרה תורה: "וזבחת [וישחטת] ואכלת", מה שאתה זובח אתה אוכל, אבל מה שאין אתה זובח אין אתה אוכל], ואיסור זה היה בה אף קודם שנתנבלה, ולא נפקע ממנה אף כשנתנבלה, ונמצא שאין מקום לאיסור יום הכפורים לחול. ראה בזה בפירושו הרא"ש כאן, וב"שיטה מקובצת", וביצה כה א בתוספות ד"ה בחזקת, ובשבוועת כד א תוספות ד"ה האוכל, שדנו

דתניא: רבי שמעון אומר:

א. די באכילת איסור כל שהוא כדי לחייבו מלקות.

ב. לא אמרו [דהיינו, לא נאמרה הלכה למשה מסיני לשער את האכילה של איסור] בכזית, אלא רק לענין חיוב קרבן חטאת בלבד [כשאוכל דבר בשוגג שחייבים על אכילתו במזיד כרת, כמו האוכל חלב או דם בשוגג].

אבל לא נאמר שיעור אכילה בכזית לגבי חיוב מלקות, אלא הוא לוקה על אכילת כל שהוא מדבר האסור בלאו.⁽¹⁴⁾

וכיון שאיסורי נזיר אין בהם אלא מלקות,⁽¹⁵⁾ ובכל שהוא הוא מתחייב לדעת רבי שמעון,

שמצטרפים זה עם זה להשלים לשיעור המחייב את הנזיר במלקות.

כדי שלא תאמר: לא חייבה תורה אלא אם כן אכל או שתה שיעור שלם⁽¹²⁾ מאחד מן המינים הללו. ולכך אמרה תורה: "מכל אשר יעשה מגפן היין לא יאכל".⁽¹³⁾

ומוסיפה הגמרא ומבארת:

ורבי שמעון, הלומד מ"מכל אשר יעשה מגפן היין" שאינו נזיר עד שיזיר מכולם, ולא מיותר לו "מכל" ללמוד על צירוף, הולך לשיטתו, כי רבי שמעון לית ליה צירוף.

הוא אינו צריך יתור מהפסוק לכך, משום שלדעתו אין צורך להגיע לצירוף, היות והוא סבור כי אפילו בשאר איסורים, כחלב ודם, מחייב מלקות על אכילת כל שהוא.

אכילה לדעת רבי שמעון, אלא שלענין קרבן נאמרה הלכה מסיני דבעי כזית [ראה רש"י שבועות כא ב, תוספות רבינו עקיבא איגר בשבועות אות יד, וב"קהילות יעקב" שם סימן טז].

ואולם הריטב"א במכות דף יז כתב: "פירשו בה, דגמרא גמיר לה. ורבינו מאיר ז"ל נתן טעם למלקות, כיון דאכל במזיד, אחשביה לחומר איסור להתחייב בכל שהוא, אבל קרבן, שהוא על אכילת שוגג, בעי כזית לחשיבותו" [וראה ביאור סברא זו בחזון איש חושן משפט בליקוטים סימן כג, ובקהילות יעקב שם].

ובשבועות כא ב בתוספות, נראה, שהחילוק הוא בין חיוב כרת וקרבן הבא על דבר שזדונו כרת, לבין חיוב מלקות או קרבן הבא על עבירת מלקות, וראה דברי התוס' בסוגיין.

15. ביארו התוספות: "הכא אין שייך צירוף לקרבן, שקרבן נזיר אינו בא על ששתה יין, אלא

שאכילה ושתיה מצטרפין. וקצת משמע מלשון התוספות ריש פרק שלשה מינין שלא הזכירו אלא איסורי אכילה, שאכילה ושתיה לא מצטרפין.

12. ומהו שיעורו, נחלקו בו התנאים — לדעת התוספות — אם שיעורו בכזית בין לאכילה ובין לשתיה, או ברביעית בין לאכילה ובין לשתיה, ראה בתוספות לח ב ד"ה ואינו.

13. הקשו האחרונים, הרי בפשוטו, אין צורך ל"צירוף" בזה, אלא שכולם נכללו בלאו "מכל אשר יעשה מגפן היין לא יאכל", שנכללים בו כל המינים, ולפיכך הם מצטרפים; ואילו מן הסוגיא מבואר, וכן נראה מן הספרי, שיש כאן עניין של צירוף, וראה מה שהובא בזה ב"כתבי הגרי"ז" באורך.

14. טעם החילוק בין מלקות לבין קרבן: בפשוטו הוא משום שאף בכל שהו חשיבא

שוב אין צורך ללמדנו שאיסורי נזיר מצטרפים זה עם זה, ומיותר המקרא לדרוש ממנו שאינו נזיר עד שיזיר מכולם.

מתניתין:

א. שמשון בן מנוח, הזירו מלאך ה' מן הבטן. שנאמר [שופטים יג]: "ויהי איש אחד מצרעה ממשפחת הדני ושמו מנוח. וירא מלאך ד' אל האשה", ואמר לה "כי הנך הרה וילדת בן, ומורה לא יעלה על ראשו, כי נזיר אלהים יהיה הנער מן הבטן, והוא יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים".

ב. נחלקו תנאים [בעמוד ב], אם יכול אדם לקבל על עצמו "נזירות שמשון". ומשנתנו כדעת הסובר שיכול אדם לקבל על עצמו "נזירות שמשון".

ד. שם אשתו של שמשון היה "דלילה", שנאמר [שופטים טז]: "ויהי אחרי כן, ויאהב אשה בנחל שורק ושמה דלילה".

והוא עקר דלתות העיר עזה, שנאמר [שופטים טז] "וילך שמעון עותה. וישכב שמשון עד חצי הלילה, ויקם בחצי הלילה ויאחז בדלתות שער העיר ובשתי המזוזות, ויסעם עם הבריה, וישם על כתפיו".

ופלשתים נקרו את עיניו, שנאמר [שופטים טז] "ותאמר [דלילה], פלשתים עליך שמשון! ויאחזוהו פלשתים, וינקרו את עיניו".

מי⁽¹⁶⁾ שאמר: "הריני כשמשון", ואף הוסיף לומר "כבן מנוח", והוסיף ואמר "כבעל דלילה", ו"כמי [או כמי] שעקר דלתות עזה"; "וכמי שנקרו פלשתים את עיניו", הרי זה נזיר שמשון.

אבל באמירת "הריני כשמשון", אף שהוסיף לומר "כבן מנוח", אינו נזיר אם לא הוסיף אחד משלשת לשונות הללו, משום שבלעדי ההוספה הזאת, אין משמעות לשונו מוכחת שכוונתו לשמשון הנזיר.

ואולם, אם אמר אחד משלשת הלשונות הללו לבדם, נמי הוי "נזיר שמשון", שבלשון כזאת אין לטעות בכוונתו.⁽¹⁷⁾

גמרא:

ותמהה הגמרא: למה לי למיתנא כל הלין?!

למה לא די לומר "הריני כשמשון" או "הריני כבן מנוח" כדי להעשות כנזיר, אלא צריך להוסיף: "הריני כשמשון, כבן מנוח, כבעל דלילה" [או שתי הלשונות האחרים שנשנו במשנה]?!?

מלקות, והקרבת בא על השלמת נזרו".

ולמדנו מדבריהם כאן, שהם חלוקים על מה שכתבו בשבועות כא ב [הובא בהערה לעיל], שרק בקרבן הבא על חיוב כרת שיעורו בכזית, שהרי קרבן הנזיר אינו בא על חיוב כרת.

16. המשנה מתבארת על פי הבנת התוספות יום טוב בשיטת התוספות, ולרמב"ם ומאירי שיטה אחרת בהבנת המשנה. וב"אורח מישור" הבין

דברי התוספות באופן אחר, וראה שם אריכות גדולה בכל ענין זה.

17. ואם תאמר מה בין "שמשון בן מנוח" שאינו מוכרח, ל"בעל דלילה" שהוא מוכרח?!

ראה מה שהביא בזה ב"ארזי הלבנון" אות סג ובציונים אות כג; וב"אורח מישור" סטה מחמת קושיא זו מהבנת התוספות יום טוב בדברי התוספות.

ומשנינן: צריכי, כלומר: צריך הוא להוסיף! דאי אמר "הריני כשמשון" לבד, הוה אמינא [יש לפרש כוונתו], שלא לשמשון הנזיר נתכוין, אלא לשמשון אחרינא —

קא משמע לן "כבן מנוח".

לכן צריך הוא להוסיף "כבן מנוח". (18)

ואי תנא רק "כשמשון וכבן מנוח", גם בזה אין די. כי הוה אמינא, הייתי אומר, איכא דמתקרי הכי, ישנו אדם ששמו שמשון בן מנוח, והתכוון לומר שהוא יהיה כמוהו —

לכן קא משמע לן התנא, שצריך להוסיף ולומר: "כבעל דלילה" ו"כמי [או "כמי"] שנקרו פלשתים את עיניו".

מתניתין:

המקבל על עצמו נזירות ללא הגבלת זמן, שאמר "הריני נזיר עולם", הרי הוא נזיר לעולם, ותוך כדי קיום הנזירות יש לו דין מיוחד, שיתבאר במשנתנו.

מה בין נזיר עולם לנזיר שמשון?

נזיר עולם: אם הכביד שערו (19) הרי זה — מיקל את שערו (20) בתער, (21) אם ירצה (22).

[ואולי טעות סופר היא בתוספות, וצריך לומר "נתגאה" במקום "נתלה"].

והרמב"ם חולק וסובר שהוא מגלח לגמרי. ונחלקו המפרשים אם כוונתם שאינו מגלח סמוך לשער ממש [וכתב ב"ארזי הלבנון" אות סז שכן היא דעת רוב המפרשים], ויש מפרשים שאינו מגלח את כל שערו אלא את חלקו [ראה שם ב"ארזי הלבנון" ובציונים שם אות כז].

21. במנחת חינוך מצוה שסח אות יב נסתפק לדעת התוספות, אם מה שנקט "בתער" הוא דוקא, שגזירת הכתוב היא שצריך תער כמו בתגלחת טהרה, או לאו דוקא. וכתב שמשתברא, כיון דמניח שערות ואינו מגלח לגמרי כמו בתגלחת טהרה, גם תער לאו דוקא. ושוב הביא שם מהשיטה מקובצת שהביא מפירוש הרא"ש לקמן ה א, שאינו מגלח לגמרי אבל צריך תער. ובמאירי כתב: "אם הכביד שערו מיקל בתער, שיש בו קצת שינוי. אבל לא במספרים, שהוא דרך גילוח. ואף בתער פירשו בתוספות, דוקא מיקל. רצה לומר גילוח במקצת, אבל גילוח לגמרי, לא".

22. כן מפורש בתוספות ד ב ד"ה ונזיר, וכן מבואר בפירוש המשניות להרמב"ם, וכן מבואר

18. בתוספות רי"ד, וכן הבין המהרי"ט בתשובה בדעת התוספות [הובאו דבריהם ב"ארזי הלבנון"] ביארו, דהיינו דוקא כשאומר שנתכוין לשמשון אחר, אבל כשאומר שנתכוין לשמשון הנזיר הרי הוא נזיר; ואולם ב"שיטה מקובצת" בשם ה"ר עזריאל כתב שאין סומכים על כוונת לבו.

19. בגמרא יתבאר כמה הוא שיעור כובד שער, וכמה דעות תנאים יש בזה.

20. "ולא מגלח לגמרי כאבשלום [שהוא מקור דין גילוח בנזיר עולם, כמבואר בגמרא] שלא גילח לגמרי שהרי נתלה בשערו", כן כתבו התוספות. ופירש בתוספות יום טוב שנתלה בשערו סמוך לגילוחו, וראה בזה ב"ארזי הלבנון" אות סח, ובציונים שם אות כט, שהביא מדברי האחרונים שתמהו על זה, ופירשו באופן אחר.

והמאירי כתב: רצה לומר, גלוח במקצת, אבל גלוח לגמרי לא, דאי הכי מאי "מיקל" דקאמר? ועוד שהרי היתר גלוח זה יצא לנו בגמרא מאבשלום, שהקבלה בידינו שהיה נזיר עולם. ואבשלום ודאי שהיה מתגאה בשערו, אין הדעת מקבלת שיגלח מכל וכל.

ומביא נזיר העולם כשיקל את שערו, שלש בהמות, לחטאת, עולה ושלמים, (23) כקרבנות הנזיר בגמר נזירותו, על אף שנזיר עולם אינו מסיים את נזירותו.

ואם נטמא נזיר העולם, הרי זה מביא קרבן טומאה [שתני תורים או שני בני יונה, ואשם כשאר הנזירים].

אבל נזיר שמשוון, אפילו אם הכביד שערו, אינו מיקל אותו.

ואם נטמא, אינו מביא קרבן טומאה. (24)

ומשינין: חסורי מיחסרא משנתנו, והכי קתני בה:

האומר: "הריני נזיר עולם", הרי זה נזיר עולם!

ומה בין נזיר עולם לנזיר שמשוון? —

נזיר עולם, אם הכביד שערו, מיקל בתער, ומביא שלש בהמות, ואם נטמא מביא קרבן טומאה.

נזיר שמשוון, אם הכביד שערו, אינו מיקל בתער, (25)

ואם נטמא אינו מביא קרבן טומאה.

ב-ת

גמרא:

שנינו במשנה: מה בין נזיר עולם לנזיר שמשוון:

ומקשינין: "נזיר עולם" — מאן דבר שמויה?! מי הזכיר עד עתה את ענין נזיר עולם, עד שהתנא מתייחס אליו כדבר ידוע?!?

שנינו במשנה: נזיר שמשוון אינו מיקל, ואם נטמא אינו מביא קרבן טומאה:

ומדייקת הגמרא: נזיר שמשוון, רק קרבן טומאה הוא דלא מייתי [אינו מביא], (1) אבל נזירות, חיילא עליה [חלה עליו לענין טומאה], ואסור הוא לכתחילה ליטמא למתים —

ליטמא למתים אפילו לכתחילה, ולשון המשנה מתבאר בגמרא.

ב. בתוספות ובמאירי כתבו עוד נפקא מינא ביניהם לענין שאלה, שנזיר שמשוון אינו יכול להשאל על נזירותו [כמבואר לקמן בגמרא יד א, ובמכות כב א, וראה מה שכתב רש"י שם בטעם הדבר], מה שאין כן בנזיר עולם, ובתוספות נתנו טעם למה לא הזכירה את זה משנתנו.

25. במשנתנו לא שנינו גבי נזיר שמשוון "בתער".

1. מלשון זה משמע שדיוק הגמרא הוא ממה ששנינו שאינו מביא קרבן טומאה, אך בהמשך

במאירי, וכן כתב בקרן אורה לקמן ח ב בד"ה והנה אחרי בשם הרא"ש [וכתב לסייע דבריו מילקוט נשא בשם ספרי זוטא, וראה שם מה שכתב עוד בזה], וכן כתב במנחת חינוך מצוה שסח אות יב; ואולם ראה מה שכתב החזון איש [קלו א] לפי משמעות לשון הרמב"ם, ראה שם אריכות בגדרים אלו.

23. כתבו התוספות: "הלכה למשה מסיני, ואסמכתא מאבשלום דאמר אשלם נדרי חטאת עולה ושלמים כנזיר טהור". וראה דברי הגמרא לקמן בסוף עמוד ב, ובמהשנתבאר שם בהערות.

24. א. מסקינן בגמרא, שמותר נזיר שמשוון